

розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія / М. А. Погорецький. – Х.: Аріс ЛТД, 2007.

5. Іщенко В. Принцип допустимості і достатності засобів кримінально-процесуального доказування // Право України. – 2003. – № 7. – С. 90-95.

6. Шестакова С. Допустимість доказательств в уголовном процессе России и США // Уголовное право. – 2004. – № 3. – С. 100-102.

УДК 343.13 (043.2)

Хорт І.В.,
старший викладач,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м.Київ

РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА – КРОК ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Кримінально-процесуальний кодекс, яким ми досі керувалися, був затверджений Законом від 28 грудня 1960 р. Реформування суспільно-економічних умов, судово-правової системи України та діяльності правоохоронних органів зумовили численні зміни, які вносились до Кодексу. Однак вони мали поверховий, несистемний характер.

Нагальною проблемою діяльності правової системи, правоохоронних та судових органів України з 1992 р. залишалося питання оновлення та вдосконалення кримінально-процесуального законодавства.

Враховуючи це, Президент України Віктор Янукович ініціював підготовку найавторитетнішими вченими-теоретиками, фахівцями-практиками судових та правоохоронних органів із урахуванням найкращого досвіду інших країн світу принципово нового Кримінального процесуального кодексу (КПК) України.

Верховною Радою України 13 квітня 2012 р. новий КПК був прийнятий.

Основна ідея нового КПК України 2012 року полягає у трансформуванні кримінального процесу із засобу боротьби зі злочинністю у механізм захисту суспільства та особи, яка зазнала шкоди у результаті злочину, і якнайшвидшого та найефективнішого відновлення порушених злочином прав.

Окрім того, реформування зазнали наступні фундаментальні засади кримінального процесу.

1. З метою реального захисту конституційних прав учасників кримінального процесу суттєво розширено та підвищено значення основних принципів.

Так, ст. 7 КПК України закріпила, що зміст та форма провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального процесу, до яких, зокрема, відносяться: верховенство права; законність; рівність перед законом і судом; повага до людської гідності; забезпечення права на свободу та особисту недоторканність; недоторканість житла чи іншого володіння особи; таємниця спілкування; невтручання у приватне життя; недоторканність права власності; презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини; свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї; заборона двічі притягати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення; забезпечення права на захист; доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень; змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; безпосередність дослідження показань, речей і документів; забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності; публічність; диспозитивність; гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами; розумність строків; мова, якою здійснюється кримінальне провадження.

2. Створено реальні умови для забезпечення процесуальної рівності та змагальності сторін кримінального провадження. Підвищено гарантії захисту прав підозрюваного, обвинувачуваного та інших учасників процесу.

Суттєво розширено перелік складів злочинів, кримінальне провадження у яких здійснюється виключно на підставі заяви потерпілого у формі приватного обвинувачення (ст. 477 КПК України). Це – кілька десятків передбачених статтями Кримінального кодексу (КК) України складів в основному легких та середньої тяжкості злочинів, які завдають шкоду переважно приватним інтересам особи. Це дає можливість потерпілому самотійно, незалежно від волі слідчого чи прокурора, які можуть вбачати чи не вбачати в обставинах склад кримінального правопорушення, доводити обвинувачення в суді. Водночас розвантажуються органи досудового розслідування, які відтепер будуть зосереджені на розкритті та розслідуванні більш тяжких та резонансних подій.

3. Удосконалено засади досудового розслідування.

Насамперед спрощено процедуру початку досудового розслідування шляхом внесення слідчим чи прокурором впродовж 4 годин відомостей, викладених у заяві чи повідомленні про кримінальне правопорушення, до Єдиного реєстру досудових розслідувань. (ст.214 КПК України). Як наслідок – існуючі нині етапи, які, до речі, породжували масу скарг і звернень громадян, а саме – дослідна перевірка, порушення чи відмова в порушенні кримінальної справи будуть виключені.

5.Процесуально врегульовано порядок проведення негласних слідчих дій.

Важливим завданням, на виконання якого спрямований зміст всіх положень нового Кодексу, є недопущення порушень конституційних прав і свобод особи під час проведення негласних слідчих дій (оперативно-розшукової діяльності).

Негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом (ст. 246 КПК України).

Вказані дії проводяться винятково у разі, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб.

Виключно прокурор має право прийняти рішення про проведення такої

6. Оптимізовано систему запобіжних заходів.

Продовжуючи розпочатий напрям на гуманізацію кримінального процесу, законодавець визначив запобіжний захід у вигляді тримання під вартою як винятковий. Для його застосування сторона обвинувачення повинна довести у суді, що інші запобіжні заходи не зможуть забезпечити належної поведінки підозрюваного.

У якості альтернативи запобіжному заходу у вигляді тримання під вартою Кодексом розширено можливості для застосування інших заходів, система яких істотно вдосконалена. Відтепер це може бути особисте зобов'язання; особиста порука; застава; домашній арешт (ст. 176 КПК України).

Зрозуміло, що окремі положення Кодексу, у практичному застосуванні яких будуть виникати проблеми, потребуватимуть додаткового врегулювання на законодавчому рівні. У зв'язку з цим важливою є активна позиція слідчих органів, органів прокуратури, суду та адвокатури щодо надання відповідних пропозицій.

УДК 343.979 (447) (043.2)

Юзікова Н. С.,
к.ю.н., доцент,
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ

ПИТАННЯ ВІКОВОЇ ОСУДНОСТІ У ІСТОРИЧНИХ ПАМ'ЯТКАХ ДОРЕВОЛЮЦІЙНОГО ПЕРІОДУ

Характерною рисою науково-теоретичних досліджень окремих інститутів кримінального права є звернення до історичних пам'яток минулого. Питання періодизації розвитку наукових знань у сфері кримінального права мають методологічне значення і впливають на процес пізнання. Сталою є позиція щодо розвитку вітчизняної юридичної науки у межах трьох періодів: дореволюційного, радянського і сучасного [1, 2, 3]. Кожен період має свою специфіку, властиві методологічні підходи які формуючи розвиток наукового знання у відповідній галузі визначають специфіку її наступництва.

Визначення початкового етапу розвитку юридичних наук в історії вчень про державу та право пов'язують із виникненням і розвитком давньоруської держави [4]. Щодо виникнення галузевих знань прийнятною є думка О.І. Чучасєва, щодо зародження науки кримінального права за часів дії законодавчих актів Давньої та Середньої Русі (Правда Руська, Псковська та Новгородська судні грамоти, Судебники 1497, 1550рр., Уложення 1649р.) [5].

Що стосується формування інституту вікової осудності, то у давньоруських пам'ятках були окремі згадки, які стосувались періодизації віку. Більша конкретизація віку з якого особа може нести покарання, чи можуть застосовуватись заходи впливу була притаманна більш пізнім кодифікованим актам.

У "Новоуказанних статтях" 1669р., що сформувались із положень Соборного Уложення 1649р., зазначалась межа вікової осудності, що впливала на відповідальність і покарання. Так, якщо дитина у віці 7 років вчинить вбивство, то вона за це не карається смертною карою.

У Військовому статуті Петра I вікові межі осудності були відсутні, хоча була закріплена ідея не тільки виключення відповідальності дітей, але й пом'якшення відповідальності за злочини, вчинені неповнолітніми [6, с. 45].

Більш повно, порівняно із попередніми нормами, питання відпові-